

Richard David Bach Jonathan Livingston Racek

Napsal Richard Bach, 1970
Přeložil Zdeněk Hron, 1984
Ilustroval Karel Demel, 1984
Vydala Lyra Pragensis, 1992
Přepsal Jakub Vrána, 1998

Tento překlad přednesli na pódiu Lyry Pragensis Jiří Hanák, Karel Hlušička, Otomar Krejča ml. a Vladimír Matějček. Hudbu Zdeňka Šikoly hráli Josef Svejkský, trubka a Václav Martin Sýkora, flétna. Nastudoval režisér Petr Adler. Po osmi letech v novém nastudování podle scénáře a v režii Františka Špergra účinkovali Michal Pavlata, Jan Potměšil, Jiří Prager a Ondřej Vetchý.

Věnování

Skutečnému Jonathanu Rackovi, který žije v každém z nás.

R.B.

Život

Nabírání rychlosti

Rozednilo se a svěží slunce zlatě pableskovalo po mírně zvlněném moři.

Míli od břehu čerila vodu rybářská loď a vzduchem se nesl křik svolávající Hejno k snídani; nakonec se tisíc racků slétlo a všichni se začali rvát o kusy potravy, přičemž nevynechali jediný úskok, jak napálit druhého. Začínal další perný den.

Ale daleko odtud, úplně sám nad lodí i pobřežím, trénoval Jonathan Livingston Racek. Ve výšce [třiceti stop|deseti metrů] spustil nožičky s plovoucí blánou, zvedl zobáček a celý se vypnul, aby udržel křídla v bolestivě prohnuté křivce. Ta křivka umožňovala létat tak pomalu, až mu vítr začal šeptat do tváře a moře se pod ním zastavilo. Přimhouřil oči soustředěním, zadržel dech a s námahou prohnul křídla o další ... jediný ... [palec|centimetr]. Vtom se mu rozčepýřilo peří, ztratil rychlost a začal se propadat.

Rackové, jak jistě víte, nikdy nelétají trhaně a nikdy neztrácejí rychlost. Ztratit rychlost ve vzduchu, to je pro ně velká hanba a ostuda.

Ale Jonathan Livingston Racek se nestyděl, raději znovu rozeplal křídla v té nezvykle ostré křivce – a znovu ztrácel rychlost a propadal se jako kámen. Nebyl to zkrátka obyčejný pták. Většina racků se ani nesnaží naučit víc než základní prvky létání. Stačí jim vědět, jak se mají odlepit od břehu, popadnout něco k jídlu a fr! zpátky. Většině racků totiž nezáleží na létání, ale na jídle. Našemu rackovi však šlo především o létání, a ne o jídlo. Jonathan Livingston Racek nejrady ze všeho létal.

Přitom si uvědomil, že mu jeho způsob uvažování nepřináší mezi ostatními ptáky žádnou zvláštní oblibu. Přece i táta s mámou kroutili hlavami, že jejich Jonathan nedělá od rána do večera nic jiného, než pořád dokola zkouší nízký klouzavý let.

A měl co objevovat! Nemohl například pochopit, jak je možné, že při letu nad vodou ve výšce menší než poloviční rozpětí křídel vydrží ve vzduchu déle a nemusí se tolik namáhat. Klouzavý let v takovém případě nekončil obvyklým žuchnutím do vody; místo toho za ním nožičky, pevně aerodynamicky přitisknuté k tělu, zanechávaly dlouhou širokou stopu. A když začal podobně přistávat i na břehu a vyorával stopu do písku, rodiče už začínali být zoufalí.

„Proč to, Jonathane, děláš?“ vyčítala mu maminka. „Nemůžeš být jako všichni ostatní? Copak Je to tak těžké přenechat přízemní létání pelikánům nebo albatrosům? Proč nejíš, Jonathane? Vždyť jsi kost a kůže!“

„Mně to nevádí, mámo. Mně zajímá jen jediné: chci si vyzkoušet, co všechno ve vzduchu dokážu. Chci to prostě vědět.“

„Podívej, Jonathane,“ domlouval mu otec po dobrém. „Blíží se zima. Rybářská loď se objeví jednou za uherský rok a ryby žijící na povrchu se stáhnou do hlubin. Když už chceš něčemu přijít na kloub, tak se, prosím tě, zajímej o potravu a nauč se ji shánět. Já proti tvému létání nic nemám, ale klouzavého letu se nenajíš, to si zapiš za uši. Pamatuj si, že létáš proto, aby sis sehnal něco do zobáku.“

Jonathan poslušně přikývl. Několik dní se snažil být jako ostatní – snažil se doopravdy, křičel a pral se jako všichni rackové, kteří se kolem lodí a nábřeží potápěli za odpadky z ryby a kousky chleba. Jenže to mu vůbec nešlo.

K ničemu to nevede, pomyslel si a schválně upustil obtížně ulovenou ančovičku; vyhladovělý starý racek, který se za ním rozehnal, ji bez řeči popadl. Kdybych se radši učil létat! Vždyť neznám skoro nic! A za chvíli už Jonathan zase létal sám, daleko nad mořem. Učil se, byl šťastný.

Začal rychlostí a za týden toho o ní věděl víc než nejrychlejší ze všech racků.

Ze všech sil mával křídly a z výšky [tisíc stop|tři sta metrů] se vrhl do bleskového střemhlavého letu k vlnám – a hned poznal, proč se rackové do střemhlavého letu nepouštějí. Během šesti vteřin nabral rychlost [sedmdesát mil|sto deseti kilometrů] za hodinu, a při takové rychlosti už křídla ztrácejí stabilitu.

Periodicky se to opakovalo. Ať se snažil, jak chtěl a vydával ze sebe doslova všechno, při vysoké rychlosti ztrácel kontrolu nad letem. Nejdřív vzestup do [tisíce stop|tři set metrů]. Nejdřív plnou parou vpřed, a pak se s mávajícími křídly vrhnout střemhlav k zemi. Levé křídlo mu pokaždé vyletělo nahoru a celý byl prudce stržen doleva; chtěl si pomoci pravým křídlem, ale ten pohyb ho srazil rovnou do propasti: rotoval kolem vlastní osy a padal.

Tomu stržení se nedokázal ubránit. Zkoušel to desetkrát za sebou, ale pokaždé, jakmile dosáhl [sedmdesátimilové|stodesetikilometrové] rychlosti, ho najednou cosi popadlo jak chumáček peří a srazilo ho to do moře.

Nakonec ho jednou, když čekal, až z něho okape voda, napadlo, že vtip bude v tom, aby při vysoké rychlosti udržel křídla v nehybné poloze – nabrat [padesátku|osmdesátku], a pak už nemávnout.

Zkusil to znovu z výšky [dvou tisíc stop|šesti set metrů], střemhlav dolů, přímo po hlavě, s křídly roztaženými a nehybnými od chvíle, kdy překročil rychlost [padesát mil|osmdesát kilometrů]. Vyžadovalo to nesmírnou námahu, ale nakonec se to povedlo. Během deseti vteřin se řítit [devadesátkou|sto padesátkou]. Jonathan vytvořil světový rekord racků!

Na vavřínech ale usnout nestačil. Ve chvíli, kdy začal vypínat křídla, přesně v okamžiku, kdy změnil jejich úhel, byl zase stržen do starého neštěstí, katastrofa ho při [devadesátimilové|stopadesátikilometrové] rychlosti zasáhla naplno jako třaskavina. Jonathan ve vzduchu doslova explodoval a byl vržen proti mořské hladině, tvrdě jako cihlová zeď.

Když se probral, byla už hluboká tma a on byl zmítán vlnami, ozářenými měsíčním prívitem. Místo křidel měl orvané olovené placky, ale nejvíce pocíťoval tíži pádu v zádech. Hlavou mu blesko polovědomé přání, aby ho ta tíže pomalu stáhla na dno, aby měl všechno za sebou.

Když se nad ním hladina už téměř zavřela, zaslechl ve svém nitru neznámý hlas. Nedá se nic dělat. Jsem jenom racek a dokážu jen to, k čemu jsem byl stvořen. Kdybych byl na světě od toho, abych přišel na kloub létání, musel bych se narodit s radarem v hlavě. Kdybych byl od toho, abych létal rychle, musel bych mít krátká křídla jako sokol a místo ryb bych jedl myši. Táta měl pravdu. Musím s tím blázněním přestat. Musím se vrátit k Hejnu a být rád, že jsem aspoň obyčejný racek, který toho moc neumí.

Hlas zmlkl a Jonathan mu dal za pravdu. Racek má v noci sedět na břehu a já budu ode dneška normální, na mou duši. Bude to tak lepší pro všechny. S námahou se odlepil od temné hladiny, rozletěl se k zemi a ještě si liboval, že se naučil aspoň létat nízko a s minimální námahou.

To přece nejde, napadlo ho. S tím se musím rozloučit a na všechno, co jsem se naučil, musím zapomenout. Jsem racek jako každý jiný a nic víc, takže musím letět, jako létají rackové. S námahou se vyšplhal do výšky [sta stop|třicet metrů], mával usilovněji křídly a vlekl se k pobřeží.

Jakmile se rozhodl, že bude řadovým příslušníkem Hejna, hned se mu ulevilo. Už ho žádná síla nebude honit do učení, už ho nebude ohrožovat žádné riziko ani katastrofa. A bylo docela příjemné přestat myslet a jen si letět tmou ke světlům pobřeží.

Ale počkat! Vždyť je tma. Znovu se zděšeně ozval ten dutý hlas. Racek nikdy nelétá potmě!

Ale Jonathan ho přeslechl. Je to moc hezké, blesko mu hlavou. Měsíc a světla se mihotají po hladině, takové malé majáky uprostřed noci, všude klid a mír...

Okamžitě dolů! Racek nikdy nelétá potmě! Kdybys byl na světě od toho, abys létal potmě, musel bys mít soví oči! Musel bys mít v hlavě radar! Měl bys krátká křídla jako sokol!

V té chvíli se ve tmě a [sto stop|třicet metrů] nad hladinou Jonathanu Livingstonovi Rackovi rozsvítilo. Najednou bylo po předsevzetích i po bolesti.

Krátká křídla. Krátká křídla jako sokol!

Nic jiného to nechce! Že mi to ale trvalo! Chce to jen taková mrňavá křidélka, stačí, když přitisknu křídla k tělu a poletím jen na koncích letek! *Krátká křídla!*

Vznesl se [dva tisíce stop|šest set metrů] nad temné moře, a aniž pomyslel na možné selhání a smrt, přitiskl křídla pevně k tělu, do větru nechal trčet jen úzké uhlazené čepele letek a vrhl se střemhlav dolů.

Vítr mu burácel v hlavě jako řev nějaké příšery. [Sedmdesát mil za hodinu, devadesát, sto dvacet|Sto deset kilometrů za hodinu, sto padesát, dvě stě] a ještě víc. Napětí v křídlech bylo při [stočtyřicetimilové|dvěstědvacetikilometrové] rychlosti skoro nižší než předtím při [sedmdesátimilové|stodesetikilometrové] a stačilo nepatrně pohnout konečky letek, aby ze střemhlavého pádu přešel do klouzavého letu nad hladinou. Připadal si jako šedá dělová koule zalitá měsíčním světlem.

Oči měl přivřené jako dvě čárky, aby je chránil před větrem, ale byl šťastný. [Sto čtyřicet mil|Dvě stě dvacet kilometrů] za hodinu – a zvládá to! A kdybych se vznesl do výšky [pět tisíc stop|patnáct set metrů], to by teprve bylo...

Ten báječný prudký vítr smetl všechna předsevzetí, jimiž se před chvilkou zabýval. Porušil slib, který dal sám sobě, a přece necítil žádnou vinu. Takové sliby platí jen pro racky, kteří se smířují s obyčejnými věcmi. Kdo se dopracoval k něčemu mimořádnému, nemá podobných závazků zapotřebí.

Slunce ještě ani nevyšlo a Jonathan už trénoval. Z výšky [pět tisíc stop|patnáct set metrů] vypadaly rybářské lodě jako nepatrné černé tečky na modré vodě a hejno pachtící se za snídání připomínalo kroužící mračno malátných molů.

Byl naživu a trochu se chvěl radostí i hrdostí, že přemáhá vlastní strach. Přitiskl křídla k tělu, rozepjal pouze krátké prohnuté letky a vrhl se střemhlav do moře. Po [čtyřech tisících stopách|dvanácti stech metrech] dosáhl vrcholné rychlosti a vzduch se změnil v kompaktní bubnující zvukovou stěnu, proti níž už nemohl letět rychleji. Letěl kolmo dolů rychlostí [dvě stě čtrnáct mil|tři sta čtyřicet čtyři kilometrů] za hodinu. Polkl naprázdno, jakmile mu blesklo hlavou, že kdyby se mu v této rychlosti uvolnila křídla, roztrhalo by ho to na milión kousků. Jenomže v rychlosti cítil sílu, radost a čirou krásu.

[V tisíci stopách|Ve tří stech metrech] začal pomalu rozpínat křídla. Konečky letek se v tom strašném víchru chvěly a cuchaly, loď s hejnem racků rostly přímo před ním jako meteor.

Nedokázal zastavit, vždyť v téhle rychlosti neuměl ještě ani zatáčet.

Srážka ale znamená okamžitou smrt.

Zavřel tedy oči.

Toho rána se stalo, že Jonathan Livingston Racek proletěl středem Hejna shromážděného k snídání; řítil se se zavřenými očima rychlostí [dvě stě čtrnáct mil|tři sta čtyřicet čtyři kilometrů] za hodinu a kolem něho se rozléhalo svištění větru a peří. Racek šťastně se na něj tentokrát usmál a nikomu se nic nestalo.

Ještě když mu zobáček mířil zase rovnou do nebe, řítil se [stošedesátkou|dvěstěšedesátkou]. Když letěl obyčejnou [dvacítkou|třicítkou] a mohl konečně uvolnit křídla, loď byla zase jen jako kousek chleba na hladině v hloubce [čtyř tisíc stop|dvanácti set metrů].

To je přece naprostý triumf! Nejvyšší rychlost! Racek dosáhl rychlosti [*dvou set čtrnácti mil|tři set čtyřiceti kilometrů*] za hodinu! To bylo prolomení všech bariér, nejslavnější okamžik v dějinách Hejna a v té chvíli začala pro Jonathanu Racka nová éra. Zrovna letěl na opuštěné místo, kde trénoval střemhlavý let z výšky [osmi tisíc stop|dvou tisíc čtyř set metrů], a okamžitě se rozhodl, že přijde na to, jak při vysoké rychlosti zatáčet.

Zjistil, že při vysoké rychlosti na hladké zatočení stačí nepatrný pohyb jediného péra. Předtím si ovšem na vlastní kůži vyzkoušel, že stačí pohnout ještě jedním a okamžitě začne rotovat jako střela z pušky... Tak se Jonathan stal prvním leteckým akrobatem mezi racky.

Toho dne mu nezbyl čas na hovory s ostatními racky, protože létal ještě dlouho po setmění a objevil přemet, pomalý výkrut, prudký výkrut, obrácenou vývrtku, obrácený překrut a brzdění.

Vyhoštění z hejna

Když se Jonathan Racek vrátil k hejnu nocujícimu na pobřeží, byla už dávno noc. Únavou se mu točila hlava, ale samou radostí si před přistáním dal ještě jeden přemet a kopaný výkrut. Až uslyší o tom velkém převratu, pomyslel si, určitě budou skákat nadšením. Teď bude aspoň pro co žít! Místo ucouraného pendlování mezi rybářskými loděmi a pobřežím bude mít život konečně smysl! Vyhrabeme se z tuposti a najdeme sami sebe, budou z nás tvorové plní dokonalosti, inteligence a znalostí. Konečně můžeme být svobodní! *Můžeme se naučit létat!*

Viděl před sebou skvělou a zářivou budoucnost.

Když přistál, rackové seděli shromážděni v Radě. Bylo vidět, že tam sedí už nějakou dobu. A ona na něj opravdu čekali!

„Jonathane Livingstone Racku, postav se doprostřed!“ Z hlasu staršího zněl nejpřísnější úřední tón. Postavit se doprostřed mohlo znamenat jediné: nejhlubší zahanbení nebo krajní zneuctění! Kvůli počtě bývali doprostřed povolávání výhradně vědcové Hejna. Už vím, blesklo mu hlavou, to bude kvůli té snídání, určitě viděli ten Převratný krok! Ale já o počty nestojím. Netoužím po tom, abych se stal vůdcem. Chci se se všemi podělit o své poznatky, ukázat jim obzory, které se před námi otvírají. Pak vstoupil doprostřed kruhu.

„Jonathane Livingstone Racku,“ oslovil ho Starší. – „Postav se doprostřed kruhu, ať tě všichni rackové vidí!“

Bylo mu, jako by ho někdo praštil klackem do hlavy. Nožičky se pod ním třásly, křídla se naježila a v uších mu začalo hučet. Cože? Má tu stát na hanbě? To není možné! A co Převrat? Oni to nechápou! Všichni se mýlí! Mýlí!

„...za bezohlednost a nezodpovědnost,“ hřměl slavnostní hlas, „která se neslučuje s důstojností a tradicí všech racků...“

Být postaven na pranýř uprostřed shromážděných racků znamenalo, že bude vyvržen ze společnosti a vypovězen na opuštěné Vzdálené útesy.

„...jednoho dne, Jonathane Livingstone Racku, poznáš, že neodpovědnost se nevyplácí. Život je neznámo a nepoznatelné; stačí, když víme, že máme na světě jíst a žít co nejdéle.“

Racek Radě nikdy neodmlouvá, ale Jonathan pozvedl hlas: „Jakápak neodpovědnost, bratři? Znáte snad odpovědnějšího racka, než je ten, který objevuje a následuje smysl a vyšší cíle života? Tisíc let jsme se honili za rybími hlavami, ale teď konečně máme proč žít – učit se, objevovat, být svobodní! Dejte mi poslední příležitost, dovolte, abych vám předvedl, co jsem objevil...“

Jako by mluvil do kamene.

„Bratrství mezi námi pominulo,“ zaskřehotalo Hejno jednohlasně a jakoby napovel ho všichni přestali poslouchat a obrátili se k němu zády.

Samota

Jonathan racek žil od toho dne sám, ale zato doletěl pěkný kus cesty za Vzdálené útesy. Netrápilo ho samota, ale spíš to, že ostatní rackové odmítli slávu létání, která se jim nabízela – odmítali prostě otevřít oči a vidět.

Denně se naučil něco nového. Zjistil, že při bleskovém střemhlavém letu dokáže ulovit vzácnou a chutnou rybu, která žije deset stop pod hladinou: nebyl už odkázán na rybářské lodě ani na nabobtnalý chleba, aby si opatřil nutnou potravu. Naučil se spát ve vzduchu, udržovat směr ve větru vanoucím v noci od pevniny a urazit mezi soumrakem a svítáním [sto mil|dvě stě padesát kilometrů]. Díky vnitřní sebekontrolě dokázal létat v husté mořské mlze nebo se vznést až do oslňujícího jasna nad ní... to všechno ve chvíli, kdy ostatní rackové nečinně přešlapovali na břehu a tupě zírali do mlhy a deště. Naučil se létat a cena, jakou za to zaplatil, mu nevadila. Jonathan Racek přišel i na to, že nuda, strach a vztek zkracují rackům život s protože se jich sám zbavil, dožil se opravdu vysokého věku.

Smrt

Přiletěli večer a zastihli Jonathana, jak v klidu a míru krouží po své milované obloze. Oba rackové, kteří se zčistajasna objevili vedle jeho křídel, svítili čistotou jako hvězdy a jejich záře něžně a přátelsky osvětlovala temnou noc. Nejkrásnější však na nich bylo umění, s nímž letěli; jejich letky se pohybovaly přesně [palec|tři centimetry] od špičky Jonathanových křídel.

Jonathan je mlčky podrobil zkoušce, v níž žádný racek ještě neobstál. Prohnul křídla a snížil rychlost na [pouhou míli|pouhý kilometr], až se téměř zastavil. Oba zářiví ptáci udělali totéž a přesně zachovali místo ve formaci. V ukázkovém létání se tedy vyznali!

Jonathan přitiskl křídla k tělu, zvrátil se a přešel do střemhlavého letu rychlostí [sto devadesát mil|tři set kilometrů] za hodinu. Řítily se za ním v bezvadné formaci.

Nakonec v plné rychlosti přešel do dlouhého vertikálního pomalého výkrotu. Udělali s úsměvem totéž!

Vrátil se k vodorovnému letu, chvíli mlčel a nakonec promluvil: „Kdo vlastně jste?“

„Patříme také k tvému Hejnu, Jonathane. Jsme tví bratři.“ Mluvili rozhodným a klidným tónem. „Přišli jsme ti ukázat cestu do větších výšek, dovedeme tě domů.“

„Já ale žádný domov nemám. Ani Hejno. Jsem Psanec. Navíc právě letíme na samém vrcholu Velkého horského větru. Výš než ubohých [pár set stop|pár desítek metrů] své tělo nevynesu.“

„Ale vynesesh, Jonathane. Proto ses přece učil. Jednu školu máš za sebou a teď začneš jinou.“

Jonathana celý život provázely záblesky poznání, ale teprve teď se mu rozsvítilo. Mají pravdu. Dá se přece létat rychleji a také je čas jít domů.

Naposledy se rozhlédl po obloze i po nádherné stříbřité zemi, nad níž se toho tolik naučil.

„Můžeme vyrazit,“ řekl nakonec.

A Jonathan Livingston Racek vzlétl se dvěma hvězdnými racky a zmizel na naprosto temné obloze.

Nebe

Přivítání

Tak tohle je tedy nebe, napadlo ho a musel se sám sobě smát. Posuzovat nebe v okamžiku, kdy se k němu racek teprve vznáší, se jaksi nehodí.

Přišel ze Země, doprovázen dvěma skvělými racky, a vznesl se nad mraky. Všiml si, že jeho vlastní tělo začíná svítit podobně jako oni. Mladý Jonathan Racek, který odjakživa žil za jeho zlatavými očima, zůstal, jak byl, ale vnější podoba se mu změnila.

Pořád to bylo tělo racka, ale umělo létat mnohem lépe než to staré. Stačilo poloviční úsilí a letěl dvakrát tak rychle jako za nejlepších dnů na Zemi!

Peří měl svítivě bílé, křídla hladká a bezvadná jako plátky vyleštěného stříbra. S gustem se s nimi začal seznamovat, svěřovat jim svou sílu.

Při [dvou stech padesáti mílech|čtyř stech kilometrech] za hodinu cítil, že se blíží maximální rychlosti, jakou dokáže vyvinout při vodorovném letu. Když dosáhl [dvou set sedmdesáti dvou mil|čtyř set třiceti osmi kilometrů] za hodinu, napadlo ho, že rychleji to už asi nepůjde, a byl trochu zklamán. I nové tělo mělo hranice možnosti. Letěl sice rychleji než kdykoliv předtím, ale přesto narazil na hranici, kterou bude muset překonat a při tom se pořádně zapotí. Pomyslel si, že v nebi by žádná omezení být neměla.

Mraky se roztrhaly, průvodci mu popřáli šťastné přistání a rozplynuli se v řídkém vzduchu.

Jonathan letěl nad mořem směrem k rozeklanému skalnatému pobřeží. Nad útesy se vznášelo jen pár racků. Daleko na sever, nad samým obzorem, poletovalo několik dalších, nové končiny, nové myšlenky, nové otázky. Proč je tu tak málo racků? V nebi by jich přece měla být *hejna*. Proč na mě najednou padla taková únava? Rackové v nebi přece nemají být unaveni a nikdy nespí.

Kde tohle všechno slyšel? Vzpomínky na život na Zemi se mu pomalu začaly vytrácet z paměti. Na Zemi se samozřejmě naučil spoustu věcí, ale jednotlivé detaily už viděl jakoby v mlze – rvou se tam zřejmě o potravu a udělali z něho Psance.

Nad pobřežím mu beze slov přiletělo vstříc dvanáct racků. Vytušil, že ho rádi vidí a že je tady doma. Byl to jeho slavný den – den, na jehož svítání si už nepamatoval.

Nasadil na přistání na pláži, mával křídly, aby se zastavil [palec|dva centimetry] nad zemí, a pak měkce dosedl do písku. Ostatní rackové přistáli kolem něho, jenomže žádný při tom nepohnul křídlem. S rozepjatými svítivými křídly se dali unášet větrem a potom nějak pohnuli peřím a zastavili se přesně v okamžiku, kdy se nožičkami dotkli písku. Byla to skvělá technika, ale Jonathan byl příliš unavený a nemohl si ji hned na místě vyzkoušet. Neřekl ani slovo a usnul vestoje.

V následujících dnech si Jonathan ověřil, že se o létání musí naučit nejméně tolik věcí jako v předešlém životě. Jenomže jinak. Zde byl mezi racky, kteří uvažovali jako on. Pro všechny bylo v životě nejdůležitější usilovat o dokonalost (a také jí dosáhnout) v tom, co měli nejraději, v létání. Byli to do jednoho samí skvělí rackové, kteří trávili denně prakticky všechny čas létáním a nácvikem vrcholné letecké akrobacie.

Jonathan si dlouho nevzpomněl na svět, odkud přišel, na místo, kde žije Hejno zavírající oči před požitkem z létání, protože má v hlavě jen samou honbu za potravou. Ale občas – třeba jen na zlomek vteřiny – mu hlavou bleskla vzpomínka.

Jednou se to stalo, když odpočíval se svým instruktorem na pláži. Měli za sebou ranní lekci kopaných výkrutů se složenými křídly.

„Kam se všichni poděli, Sullivane?“ zeptal se tiše, protože už ovládal telepatii, s níž se tito rackové dorozumívali místo obvyklých skřeků. „Proč nás tu není víc? Tam, odkud jsem přišel, byla...“

„...spousta racků, tisíce a tisíce. Já vím,“ Sullivan zavrtěl hlavou. „Na to ti můžu říct jen jediné. Ty jsi, Jonathane, výjimečný případ, jeden z miliónu. Většina z nás se sem propracovala velice namáhavě. Putovali jsme z jednoho světa do druhého, který se od prvního příliš nelišil, hned jsme zapomínali, odkud přicházíme, a vůbec jsme se nestarali, kam směřujeme, protože jsme žili jen pro přítomnou chvíli. Dovedeš si představit, kolika životy jsme museli projít, než nás vůbec napadlo, že život znamená víc než jídlo, boj nebo moc v Hejnu? Možná tisíc, možná deset tisíc takových existencí! Potom další stovka životů, než nám začlo svítat, že existuje cosi jako dokonalost, a další stovka, než jsme přišli na to, že smyslem našeho žití je tu dokonalost najít a ještě ji zdokonalit. Tohle pravidlo ostatně platí i tady: příští život si volíme tím, co se naučíme v tomto. Když se nic nenaučíš, bude to stejné, stejná omezenost a olovo na nohou.“

Roztáhl křídla a obrátil se tváří proti větru. „Ty ses ale, Jonathane, naučil tolik věcí najednou, že ti na cestu sem stačil jediný život.“

A už byli oba zase ve vzduchu a trénovali. Prudké výkruty ve formaci byly obtížné, protože polovinu času musel Jonathan přemýšlet s hlavou dolů, měnit prohnutí křídel a navíc pečlivě sledovat každý pohyb instruktora.

„Zkusíme to znovu,“ opakoval dokola Sullivan. „Znovu a znovu.“ Když nakonec řekl, že je spokojen, začali

nacvičovat obrácené přemety.

Čang

Jednou večer se všichni rackové, kteří zrovna nelétali, shromáždili na písku a o čemsi přemýšleli. Jonathan sebral veškerou odvahu a přistoupil ke Staršímu rackovi, který se prý brzy měl odebrat na další svět.

„Čangu...“ řekl nervózně.

Starý racek se na něj nepřívětivě podíval a odpověděl: „Copak, chlapče?“ Stáří ho neoslabilo, naopak zocelilo: dokázal předejnat každého racka a znal věci, které se ostatní s obtížemi teprve učili.

„Čangu, v tomto světě není nebe, vid’?“

Starší racek, ozářený měsícem, se pousmál a řekl: „Ty už se zase učíš, Jonathane.“

„Co bude tedy dál? Kam vlastně směřujeme? Je vůbec nějaké nebe?“

„Není. Nebe není místo. Nebe znamená být dokonalý.“ Starší racek se odmlčel a pak dodal: „Ty umíš létat rychle, nebo snad ne?“

„Mně... mně se rychlost moc líbí,“ odpověděl Jonathan. Byl otázkou zaskočen, ale zároveň mu lichotilo, že si ho starší racek všiml.

„Nebi se přiblížíš, jakmile dosáhneš dokonalé rychlosti. Neznamena to, že bys musel létat tisíc nebo milión [mil|kilometrů] za hodinu, ani není třeba dosáhnout rychlosti světla. Protože každé číslo je omezení a dokonalost nezná mezí. Dokonalá rychlost, chlapče, je v překonávání mezí.“

Čang se beze slova vznesl a ve zlomku vteřiny ho viděli nad vodou, padesát [yardů|metrů] daleko. Pak opět zmizel a ve zlomku vteřiny byl zpátky vedle Jonathana.

„Je to vlastně legrace,“ řekl místo komentáře.

Jonathan se nestačil divit. Na nebe se už zapomněl zeptat. „Jak to dokážeš? Jaký je to pocit? Jak daleko doletíš?“

„Doletíš do každé doby a na každé místo, kam chceš,“ odpověděl Starší racek. „Já se dostanu, kam chci a kdy chci.“ Zahleděl se do moře a pokračoval. „Je to divné. Rackové, kteří radši cestují, než aby se zdokonalovali, postupně přestanou létat a nikam se nedostanou. Ti, kdo si odřeknou cestování a raději se zdokonalují, dosáhnou cíle okamžitě. Pamatuj si, Jonathane, nebe není místo ani doba, protože na místě a čase vlastně nezáleží. Nebe je...“

„Můžeš mě naučit létat, jako létáš sám?“ naléhal nedočkavý Jonathan, fascinován představou, že stanul tváří v tvář dalšímu neznámému, jemuž může přijít na kloub.

„Samozejmě, máš-li sám zájem.“

„A jaký! Kdy začneme?“

„Jestli chceš, třeba hned.“

„Chci umět takhle létat,“ vyhrkl Jonathan a v očích měl zvláštní svit. „Co mám dělat, pověz!“

Čang mluvil pomalu a bedlivě mladého racka pozoroval. „Chceš-li létat rychle jako myšlenka, ať je to kamkoli, musíš si hned na začátku uvědomit, žeš už přiletěl...“

Podle Čanga byla podstata věci v tom, že se Jonathan musí přestat považovat za zajatce těla, jehož křídla mají zhruba metrové rozpětí a které snese výkon, jaký je možné zaznamenat na obyčejné mapě. Měl by pochopit, že jeho pravá podstata, dokonalá jako nenapsané číslo, žije zároveň v celém prostoru a čase.

Přesun

Jonathan se zakousl do práce; trénoval denně, začínal před úsvitem a končil až po půlnoci. Ale at' se snažil sebevíc, nepostoupil dopředu ani o krok.

„Zapomeň na víru!“ opakoval mu občas Čang. „Nepotřebovals ji, když ses učil létat, musel jsi pochopit podstatu létání. Teď to máš stejné. Zkus si to znova...“

Jednoho dne, zrovna když stál na břehu a zavíral oči soustředěním, Jonathanovi svítl a pochopil, jak to Čang myslí. „Je to přesně tak. Já přece *jsm* dokonalý racek, který se neleká žádných omezení!“ Radost, která ho zaplavila, ho až šokovala.

„Dobře!“ řekl mu Čang a v jeho hlase znělo vítězství.

Jonathan otevřel oči. Stál se Starším rackem na úplně jiném mořském pobřeží. Stromy rostly až k samému moři, nad hlavami jim žhnula dvě stejně žlutá slunce a byli úplně sami.

„Podstatu jsi už pochopil,“ ozval se Čang, „ale bude to chtít ještě trochu praxe...“

Jonathan byl celý zkoprnělý. „Kde to jsme?“ zeptal se.

Starší racek, na kterého neznámé prostředí neudělalo sebemenší dojem, se odmítal zabývat podrobnostmi. „Zřejmě jsme na nějaké planetě, která má zelenou oblohu a místo slunce dvojitou hvězdu.“

Jonathan zaskřehotal nadšením – poprvé od té doby, co opustil Zemi. „ONO TO JDE!“

„Samozřejmě že to jde,“ odpověděl Čang. „když víš, co děláš, tak ti vždycky všechno vyjde. A teď k té praxi...“

Odchod

Když se vrátili, byla už tma. Ostatní rackové hleděli na Jonathana s úžasem ve zlatých očích – vždyť viděli, jak zmizel odněkud, kde žil tak dlouho.

Nemohl vydržet příval gratulací, jimiž ho zahrnovali. „Vždyť jsem tady nováček! Pouhý začátečník! Já se přece musím učit od vás!“

„Tomu nevěřím, Jonathane,“ nesouhlasil Sullivan sedící hned vedle něho. „Za deset tisíc let jsem nepotkal racka, který by měl menší strach z učení než ty.“ Hejno se ztišilo a Jonathan nevěděl rozpaky kam s křídly.

„Můžu se pustit do zápasu s časem, jestli máš chuť,“ navrhol Čang, „abys uměl létat do minulosti i do budoucnosti. Potom tě čeká to nejtěžší, nejpronikavější a zároveň nejzvláštnější ze všeho. Pak budeš schopen začít poznávat smysl dobroty a lásky.“

Uplynul měsíc – aspoň mu to tak připadalo – a Jonathan se učil neobyčejně rychle. Vždycky mu všechno šlo rychle na základě obyčejné zkušenosti, ale teď, kdy se stal mimořádným žákem samého Staršího racka, pohlcoval nové myšlenky jako nějaký aerodynamický opeřený počítač.

Jednoho dne však Čang zmizel. Klidně se všemi hovořil, nabádal je, aby nikdy nepřestali s učením a tréninkem a aby se neustále zdokonalovali v chápání dokonalého neviditelného principu veškerého žití. Zatímco k nim promlouval, jeho peří se stávalo jasnější a jasnější a nakonec zářilo tak pronikavě, že všichni rackové museli zavřít oči.

„Jonathane,“ řekl – a byla to jeho poslední slova – „musíš se pořád učit mít rád.“

Když dokázali znovu otevřít oči, byl Čang pryč.

Dny ubíhaly a Jonathanovi se stále častěji vynořovali vzpomínky na Zemi, odkud přišel. Kdyby znal desetinu, a třeba i setinu všeho, co zná teď, jaký by to býval život! Stál v písku a vrtalo mu hlavou, jestli by se tam nenašel třeba jen jeden jediný racek, který by rád překročil meze vlastních možností, který by pochopil smysl letu směřujícího k něčemu jinému než k uchopení kousku chleba vyhozeného z rybářské lodě. Třeba mezitím někdo řekl nahlas pravdu a oni ho za to vyhnali z Hejna. Zkrátka, čím víc se Jonathan zdokonaloval v dobrotě a čím víc se snažil proniknout k podstatě lásky, tím víc toužil po návratu na Zem. Zatím sice žil v samotě, ale přesto byl rozeným učitelem a lásku chtěl dávat najevo tím, že by se o pravdu, jakou sám našel, rozdělil s rackem toužícím po příležitosti jak pravdu zahlédnout, ale na vlastní oči!

Sullivan, který uměl létat rychlostí myšlenky a učil to umění druhé, nebyl příliš nadšen.

„Už tě odtamtud jednou vyhnali. Proč si myslíš, že by některý z racků, které jsi za svých časů znal, teď najednou projevil zájem o tvé učení? Znáš přece staré ověřené přísloví: *Nejdále vidí racek, který vzlétne nejvýš*. Rackové, od nichž si přišel, postávají na břehu, křičí a perou se mezi sebou. K nebi mají tisíc [mil|kilometrů] – a ty si najednou přijdeš s tím, že jim ukážeš nebe z místa, na němž dřepí! Vždyť si nevidí ani na špičku křídla! Zůstaň tady, pomáhej nováčkům, kteří dokážou pochopit, co jim říkáš.“ Odmlčel se a za chvíli dodal. „Kde bys byl, kdyby se Čang byl vrátil do svých starých světů?“

Poslední argument byl závažný. Sullivan měl pravdu. *Nejdál vidí racek, který vzlétne nejvýš*.

Jonathan tedy zůstal a učil nováčky. Byli to samí bystří a dobří žáci. Jenomže se neodbytně vracela ta stará myšlenka: co když se na Zemi najde pár racků, kteří se také dokážou učit? Kdyby k němu Čang přiletěl v den, kdy ho vyhnali z Hejna, mohl být dnes mnohem dál!

„Musím se vrátit, Sullivane,“ rozhodl se nakonec. „Tví žáci si vedou skvěle a sami ti dokážou přivést další nováčky.“

Sullivan si povzdechl, ale neodporoval. „Bude se mi po tobě stýskat.“ To bylo vše, co řekl.

„Že se nestydíš!“ vyčetl mu Jonathan. „Jak můžeš něco takového říct! O co se dnes a denně pokoušíme? Jestli naše přátelství závisí na místě a času, tak je sami v den, kdy prostor a čas překonáme, zničíme! Jestliže ale překonáme prostor, zbude nám pouhé zde. Jestli překonáme čas, zbude nám pouhé teď. Nemyslíš, že bychom se přesto mohli párkrát setkat právě někde mezi tím zde a teď?“

Sullivan se musel usmát. „Ty jsi kus blázna! Jestli někdo dokáže rackům na Zemi otevřít oči, aby viděli na vzdálenost tisíce [mil|kilometrů], bude to jedině Jonathan Livingston Racek.“ Sullivan sklopil hlavu a hleděl upřeně do písku. „Na shledanou, kamaráde.“

„Na shledanou, Sullivane. Ještě se uvidíme.“ A Jonathan si vybavil velké hejno racků na březích jiné doby a s jistotou zkušeného mozku věděl, že není pták z kostí a peří, ale dokonalá idea svobody a letu, kterou neomezuje vůbec nic.

Fletcher psancem

Fletcher Lynd byl mezi racky ještě mladík, ale už si od Hejna užil tolik ústrků a nespravedlností, že se o tom jinému rackovi ani nesnilo.

„Ať si říkají, co říkají,“ myslil si dál své, ještě když letěl na vzdálené útesy a země za zády ztrácela pevné obrysy. „Létání přece není jen obyčejné plácání křídly sem a zase tam. To dokáže každý... *komár!* Zkusím si z legrace jeden výkřuk přes křídlo kolem Staršího a hned je ze mě Psanec! Copak jsou slepi? Copak jim nedojde, jak bude prima, až se naučíme pořádně létat?“

Ať si dělají, co chtějí. Já jim ukážu, co je to lítání! Když na tom trvají, budu stoprocentní psanec. Nakonec toho budou sami litovat...“

V hlavě se mu ozval neznámý hlas, byl sice velmi přívětivý, ale přesto ho vyděsil, až se mu zapletla křídla a div se nezřítíl.

„Nesud' je tak přísně, Fletchere. Když tě vyhnali, ublížili především sobě a jednou na to sami přijdou. Uvidí, co ty uvidíš už dnes. Odpuť jim a radši jim pomoz, aby se jim otevřely oči.“

Palec od Fletcherova pravého křídla letěl bílý racek, nejjasněji bílý ze všech na světě; aniž pohnul pérem, vznášel se rychlostí, která se blížila Fletcherovu maximu.

Mladého racka se na okamžik zmocnil naprostý zmatek.

„Co se děje? Zbláznil jsem se? Nebo jsem umřel? Co to má znamenat?“

V mozku mu však tichým a klidným tónem promlouval hlas trvajících na odpovědi. „Fletchere Lynde Racku, chceš umět létat?“

„ANO! CHCI UMĚT LÉTAT!“

„Fletchere Lynde Racku, toužíš po létání tolik, že bys dokázal opustit Hejno, učít se a jednou se k nim vrátit, abys jim pomohl zbavit se zaostalosti?“

Této nádherné a zkušené bytosti se nedalo lhát, ať byl Fletcher sebevíc pyšný a uražený.

„Chci,“ hlesl sotva slyšitelně.

„V tom případě, Fletchere,“ řekl mu ten oslnivý pták přívětivě, „začneme od vodorovného letu...“

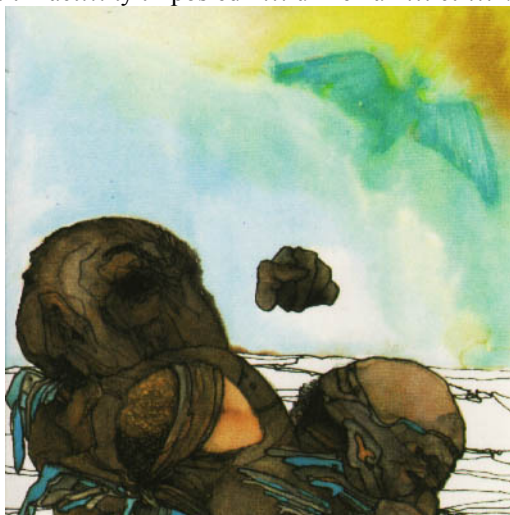
Učení

Fletcher

Jonathan pomalu kroužil nad Vzdálenými útesy a sledoval, jak si vede jeho žák. Fletcherovi šlo létání skoro jako po másle. Byl silný a přitom lehký a rychlý, ale nejdůležitější bylo, že se hnal do učení jako divý.

Tamhle se zrovna řítí, rozmáznutá šedá skvrna vybírající střemhlavý let, řítící se kolem instruktora rychlostí [sto padesáti mil|dvě stě padesáti kilometrů] za hodinu. Bez přechodu se pokouší o šestnáctinásobný vertikální pomalý výkrut, obraty přitom počítá nahlas.

„... osm... devět... deset... vidíš, Jonathane, nevydržím s rychlostí... jedenáct... chci tak ostré zvraty, jako máš ty... dvanáct... nejde mi to... třináct... ty tři poslední... už nemám... čtr... *křach!*“

Fletcher už figuru nedokončil. Cítil se o to hůř, že ho neúspěch přiváděl k zuřivosti. Zvrátil se na hřbet, začal se propadat a přitom rotoval kolem své osy; nakonec [sto stop|třicet metrů] pod úrovní instruktora pád zvládl. Sotva popadal dech.

„Maříš se mnou čas, Jonathane! Jsem neschopný pitomec! Zkousím to pořád dokola, a pořád nic!“

Jonathan se na něj podíval a přikývl. „Dokud budeš mít tak tvrdá křídla, tak to nikdy nezvládneš, to je jasné. Hned na začátku jsi ztratil [čtyřicet mil|šedesát pět kilometrů] z rychlosti! *Musíš* křídla ovládat úplně lehce! Pevně, ale lehce, rozumíš?“

Snesl se k mladšímu rackovi. „Pojď, zkusíme si to společně. Pozor na to vzejetí. Chce to hladký, plynulý začátek.“

Další žáci

Uplynuly tři měsíce a Jonathan už měl šest dalších žáků, samé Psance, kteří hořeli zvědavostí, co je to za novinku to létání pro radost z letu.

Pro všechny ale bylo snazší prakticky nacvičovat létání, s pochopením skrytých příčin už to bylo horší.

„Každý z nás je ve skutečnosti vtělením ideje velkého racka, ničím neomezené myšlenky svobody,“ vysvětloval jim Jonathan po večerech na břehu, „a přesné létání je krok, jímž se přibližujeme vyjádření naší skutečné podstaty. Všechno, co nás omezuje, musíme odhodit stranou. Proto se pořád vracíme k tréninku rychlosti, pomalému plachtění i akrobacii...“

...žáci přitom obvykle usnuli únavou. Praxe se jim líbila, protože to bylo něco rušného a vzrušujícího a protože jim pomáhala hasit žízeň po poznání. Ani jeden však – ani Fletcher – nedokázal pochopit, že let myšlenek může být stejně reálný jako pohyb větru a peří.

„Celé vaše tělo, od jednoho konce křídla po druhý,“ opakoval jim Jonathan jindy, „není nic jiného než vaše vlastní myšlenka, vtělená do tvaru, jaký jste schopni vnímat. Zlomte řetěz svého myšlení a spadnou z vás řetězy vlastního těla...“ Ať se však snažil, jak chtěl, znělo jim to jako hezká pohádka a o to víc se jim chtělo spát.

Teprve za měsíc Jonathan prohlásil, že nastal čas vrátit se k Hejnu.

„Ještě ne!“ vykřikl Henry Clavin Racek. „Oni o nás nestojí! Vždyť jsme Psanci! Nemůžeme se přece vnucovat někam, kde na nás nejsou zvědaví!“

„Můžeme jít, kam chceme, a máme možnost být, kým sami chceme,“ odpověděl Jonathan, odlepil se od písku a zamířil na východ, směrem k místům, kde žilo Hejnu.

Žáci chvíli nevěděli, co si mají myslet, protože podle Zákona se Psanec k Hejnu nikdy nevrací a ten zákon za

deset tisíc let nikdo neporušil. Zákon praví: zůstaň, Jonathan říká: jdi. Sám byl už [míli|kilometr] od břehu. Jestli budou ještě chvilku váhat, vrátí se k nepřátelskému Hejnu sám.

„Když nepatříme k Hejnu, tak se tím zákonem řídit nemusíme,“ prohlásil sebevědomě Fletcher. „Navíc, jestli dojde k boji, bude nás třeba spíš tam než tady.“

A tak onoho rána přiletělo od západu osm racků tvořících dvojité kosočtverec, křídlo vedle křídla. Rychlostí [stopětáctřicet mil|dvě stě patnáct kilometrů] za hodinu přeletěli nad plání, kde se konaly porady Hejna, Jonathan v čele, Fletcher letěl hladce vpravo a Henry Clavin se tužil ze všech sil vlevo. Pak celá formace pomalu zahнула vpravo... jako jeden racek... vyrovnání... a vítr se do nich do všech opíral.

Každodenní křiky a hádky v hejně umlkly, jako by jejich formace byla obrovský nůž, a osm tisíc racčích očí bez mrknutí sledovalo, co se bude dít. Všechny osm racků se jeden po druhém prudce zvedlo do loopingu a pak pomalu, div ne krokem na místě přistálo v písku. Jonathan začal – jako by podobný výkon byl něčím běžným – se svými připomínkami.

„Především,“ řekl s ironickým úšklebkem, „jste se trochu opozdili s nasazením...“

Hejno sedělo jako zasažené bleskem. Vždyť to jsou Psanci! Jak to, že se vrátili! A támhleto... to snad není možné! Fletcherova předpověď střetnutí ztroskotala na zmatku, jemuž Hejno propadlo.

„No dobře, možná že to jsou opravdu Psanci,“ prohlásil jeden z mladších racků, „ale kde se naučili tak senzačně létat?“

Trvalo skoro hodinu, než ke všem příslušníkům Hejna pronikl rozkaz Staršího racka, aby vetřelce ignorovali. Racek, který promluvil s Psancem, se sám vyřadil ze společnosti. Racek, který zavádí o Psance pohledem, porušuje zákony Hejna.

Od té chvíle viděl Jonathan jen šedé hřbety, ale zřejmě to na něj nepůsobilo. Pokračoval v lekcích přímo nad pláží porad a poprvé nutil žáky, aby ze sebe vydávali opravdu všechno.

„Martine!“ rozléhal se jeho hlas po obloze. „Tvrdiš, že umíš pomalu plachtit, ale to bys musel nejdřív dokázat! Zkus to. LEŤ!“

V klidném mrňousovi Martinu Williamu Rackovi hrklo, že s ním instruktor není spokojen, a brzy se z něho stal mistr plachtění. Dokázal prohnout křídla tak, že se v sebemenším vánku bez jediného mávnutí křídlem dokázal vznést do oblak a zase přistát v písku.

Charles Ronald Racek podobně dosáhl ve Velkém horském větru výšky [čtyřicet tisíc stop|sedmi tisíc tři set metrů]. Vrátil se celý promodralý chladem a řídkým vzduchem, trochu omámený a zároveň šťastný, pevně rozhodnut zkusit to zítra ještě výš.

Fletcher měl ze všech nejraději akrobacii. Zvládl vysněný šestnáctinásobný vertikální pomalý výkrut a druhý den dokázal dokonce trojnásobnou vývrtku; peři se mu přitom blýskalo nad pláží, odkud ho kradmo pozorovala spousta očí.

Jonathan se nehnul od svých žáků, pořád něco předváděl, doporučoval, opravoval a řídil. Létal s nimi v noci, v mracích, i v bouřích, protože ho to bavilo, zatímco Hejno ničemně poposedávalo po zemi.

Když přestali létat, odpočívali na písku a občas poslouchali Jonathana pozorněji. Měl sice všelijaké potrhle nápady, kterým nerozuměli, ale na druhé straně měl spoustu docela zajímavých postřehů.

Měsíc po Návratu to jeden z nich nevydržel a veřejně požádal, aby se také mohl začít učit létat. Terrence Lowell Racek se tímto činem vyřadil ze společnosti; stal se z něho zároveň Psanec a Jonathanův osmý žák.

Příští noc se do Hejna přibelhal Kirk Maynard Racek, vlekl za sebou nožičku i levé křídlo a před Jonathanem se doslova zhroutil. „Pomoz mi,“ prosil tichým hláskem, jako by umíral. „Já bez lítání nemůžu být...“

„Tak pojď,“ vyzval ho Jonathan. „Odlep se se mnou od země a začnem.“

„Ty mi nerozumíš. Mám špatné křídlo. Nedokážu jím pohnout.“

„Maynarde, máš svobodnou volbu být sám sebou, svým pravým já, teď a tady, nic ti nemůže zabránit v rozletu. Takový je zákon Velkého racka, zákon, který opravdu platí.“

„Tak já podle tebe můžu létat?“

„Tvrším, že máš možnost volby.“

Kirk Maynard jakoby mávnutím, bez sebemenší námahy rozepjal křídla a vznesl se do temné noci. Vzbudil Hejno, protože z výšky [pět set stop|sto padesáti metrů] ze všech sil křičel: „*Můžu létat! Slyšíte! MŮŽU LÍTAT!*“

Za svítání se kolem žáků kupilo nejméně tisíc racků, okukujících zvědavě Maynarda. Bylo jim jedno, jestli je někdo vidí – poslouchali, co Jonathan říká, a snažila se jeho slova pochopit.

Mluvil o prostých věcech – o tom, že racek se má naučit létat, že podstatou osobnosti je svoboda, že všechno, co tuto svobodu omezuje, musí být odstraněno, ať je to pověra, rituál nebo něco podobného.

„Odstranit, říkáš,“ ozval se hlas z davu, „a co když je to Zákon Hejna?“

„Právě zákony jsou pouze ty, které vedou ke svobodě,“ odpověděl mu Jonathan. „Všechny ostatní jsou falešné.“

„Jak můžeme umět létat jako ty?“ ozval se další racek. „Ty jsi mimořádný případ. Nadaný a vyvolený.“

„Podívejte se na Fletchera! Nebo Lowella! Charlese Ronalda! Jsou stejní jako vy nebo já. Nic mimořádného ani nadpřirozeného na nich není. Jediný, zato podstatný rozdíl je v tom, že začali chápat, čím jsou, a začali se

učít.“

Všichni žáci až na Fletchera se začali nervózně ošívát. Do té chvíle nechápali, co vlastně dělají.

Den po dni zvědavců přibývalo. Někteří kladli otázky, jiní začali Jonathana zbožňovat a další se mu posmívali.

Zbožštění

„V Hejnu se vykládá, že asi budeš syn Velkého racka,“ oznámil Jonathanovi jednou po ukončení hodiny pokročilé praxe Fletcher. „A jestli ne, tak jsi předběhl svou dobu o tisíc let.“

Jonathan si povzděchl. Takhle se musí platit za nepochopení. Buď z tebe udělají boha nebo d'ábla. „Co si myslíš ty, Fletchere? Myslíš, že jsme předběhli dobu?“

Dlouho nic. Ticho. „Takhle se přece mohl naučit léta, kdo chtěl, odjakživa, to nemá s dobou nic společného. Možná že jsme předběhli módu nebo průměr.“

„To už samo něco znamená,“ ozval se [Jonathan|Fletcher] a zvrátil se na záda a plachtil. „Je to o moc lepší než předběhnout vlastní dobu.“

Fletcherova smrt

Stalo se to přesně za týden. Fletcher předváděl skupině nových žáků některé prvky létání vysokými rychlostmi. Zrovna vybral střemhlavý let ze [sedmi tisíc stop|dvou tisíc metrů] – proletěl nad pláží jako dlouhý šedý blesk – a vtom mu zkřížilo cestu mládě, které se poprvé vzneslo a volalo ještě maminku. Fletcher se musel vyhnout ve zlomku vteřiny. Strhl sám sebe prudce doleva a rychlostí [dvě stě mil|tři sta dvacet kilometrů] vletěl přímo do žulového útesu.

Jakoby obrovskou zavřenou branou vstoupil do jiného světa. Když narazil do skály, zaplavil ho strach, šok a černá tma a pak už se jen vznášel po neznámé obloze. Začal pomalu zapomínat, měl strach, byl smutný a čehosi mu bylo líto, strašlivě líto.

Ozval se v něm stejný hlas, jaký slyšel v den, kdy se setkal s Jonathanem.

„Jde o to, Fletchere, že se svá omezení snažíme překonávat postupně, v určitém řádu. Prolétávání skálou přijde na pořad až někdy později.“

„Jonathane!“

„Říká se taky, že jsem syn Velkého racka,“ poznamenal instruktor suše.

„Co tu děláš ty? Ten útes! Poslyš... ne... neumřel jsem náhodou?“

„No tak, Fletchere. Přemýšlej. Když se mnou mluvíš, tak asi nemůžeš být mrtvý. Jenom jsi překročil mez svého vědomí trošku divoce. Můžeš si zase vybrat. Můžeš zůstat tady a učit se na zdejší úrovni – a ta je mimochodem o hodně vyšší než předtím – anebo se můžeš vrátit a pracovat s Hejnem.“

„Chci zpátky k Hejnu. Mám tam přece nové žáky.“

„Dobře, Fletchere. A nezapomeň, co jsme si říkali o vlastním těle. Není ničím jiným než myšlenkou...“

Ďábel

Fletcher zakroutil hlavou, roztáhl křídla a otevřel oči. Stál na úpatí útesu, obklopen celým Hejnem. Jakmile

se pohnul, rackové začali vydávat skřeky.

„Žije! Byl mrtvý a žije!“

„Dotknul se ho špičkou křídla! Vzkřísil ho! Je to syn Velkého racka!“

„Není! Sám to popírá! Je to ďábel! ĎÁBEL! Přišel rozeštvat Hejno!“

Byly tam čtyři tisíce racků, vyděšených tím, co viděli. Výkřiky JE TO ĎÁBEL! Projely jejich řadami jako orkán oceánem. Oči jim žhnuly, zobáky se zašpičatily a všichni se hrozivě blížili. Čišela z nich smrt.

„Chtěl bys, abychom raději odletěli?“ zeptal se Fletchera Jonathan.

„Nebyl bych proti, kdybychom...“

Ani to nedořekl a byli [půl míle|kilometr] od Hejna. Zobáky se jim zakously do prázdna.

„Čím to je,“ dumal Jonathan, „že nejtěžší věc na světě je přesvědčit racka, aby byl svobodný? Aby se přesvědčil sám a vynaložil trochu úsilí na trénink. Proč je to tak těžké?“

Fletcher se ještě nestačil vzpamatovat v novém prostředí. „Cos to s námi provedl? Jak jsme se tu octli?“

„Tak řekl jsi, že chceš utéct davu, nebo ne?“

„Jistě, ale jak jsi to...“

„Jako všechno ostatní. Chce to praxi.“

Následník

Do rána se Hejno vzpamatovalo, ale Fletcher ne. „Jonathane, vzpomínáš si, jak jsi mi jednou vyprávěl, že máme milovat Hejno natolik, abychom se k němu vrátili a pomohli mu s učením?“

„Pamatuju.“

„Nechápu, jak můžeš mít rád dav racků, kteří tě před chvílí chtěli zabít.“

„O tohle přece vůbec nejde. Nemáš přece rád nenávisť ani zlo. Musíš to zkoušet tak dlouho, až uvidíš opravdového racka, dobro v každém z nich, a pomůžeš jim, aby si je uvědomili sami. Tohle mám na mysli, když mluvím o lásce. Když si vyzkoušíš jak na to, je to legrace.“

Vzpomínáš si například na jednoho divokého mladého racka, jmenoval se Lynd. Byl tenkrát novopečení psanec, ochotný porvat se s Hejnem třeba na smrt, jen aby si mohl začít budovat vlastní peklo na Vzdálených útesech. A dneska si připravuje vlastní ráj a ještě s tím pomáhá celému Hejnu.“

Fletcher se podíval na instruktora a v očích se mu mihl strach. „Já že bych je měl vést? Jak to myslíš? Ty jsi instruktor a nemůžeš odejít!“

„Proč ne? Copak nejsou jiná Hejna s nějakými Fletchery, kteří potřebují pomoc víc než ten náš, který se už dostal za cestu světem?“

„Já? Vždyť jsem jen obyčejný racek a ty...“

„... jediný syn Velkého racka nebo co?“ skočil mu ironicky do řeči Jonathan a zahleděl se na moře. „Už mě nepotřebuješ. Musíš sám začít hledat, každý den trochu, skutečného racka Fletchera, který nezná žádné omezení. On je tvůj učitel. Musíš mu rozumět a musíš na něm pracovat.“

Ve zlomku vteřiny byl Jonathan ve vzduchu, začal se třpytit a rozplývat ve světle. „Nedopust', aby o mně šířili nějaké pitomosti, anebo aby ze mě dělali boha. Slyšíš, Fletchere! Jsem racek. Mám rád létání, a to je všechno...“

„JONATHANE!“

„Nevěř svým očím, Fletchere. Ukazují nám jen naši vlastní omezenost. Dívej se mozkiem, hledej, co už znáš, a tak se naučíš létat.“

Třpyt zhasl. Jonathan se celý rozplynul ve vzduchu.

Za nějaký čas Fletcher donutil sám sebe vzlétnout a narazil na skupinu nových žáků, zapálených pro první lekci létání.

„Hned na začátku si musíte uvědomit,“ soukal ze sebe namáhavě, „že racek je ničím neomezená myšlenka svobody, podoba Velkého racka a celé vaše tělo, od jednoho konce křídla po druhý, není nic jiného než vaše vlastní myšlenka.“

Mladí rackové po něm nechápavě pokukovali. Tak už přejdi k věci, mysleli si, tohle přece není návod na looping.

Fletcher si povzdychнул a začal znovu. „Tak teda... jak bych... no dobře,“ soukal ze sebe a kriticky si je přeměřil. „Začneme vodorovným letem.“ Jakmile to řekl, uvědomil si, že na Jonathanovi nebylo nic nadpřirozeného stejně jako na něm, na Fletcherovi.

Tak podle tebe meze neexistují, Jonathane, říkal si v duchu. V tom případě se ale brzy vynořím z řídkého vzduchu na tvém břehu a předvedu ti pár maličkostí z létání!

Fletcher se nutil před žáky do přísnosti, ale najednou je uviděl novými očima, takové, jací byli, a ačkoli to trvalo jen okamžik, měl je za to rád, moc rád. Říkáš, že meze neexistují, Jonathane, pomyslel si a usmál se.

Začal svůj vlastní zápas s učením.

Poznámka

Když jsem v dětství objevil mezi kořeny ve strži nad Metují hnízdo červenky a potom jsem se, přitisknut k zemi, bez dechu díval na řádku drobných kuliček peří, schoulených k sobě na větévece habru, které na matčin hlas jedna po druhé přelétaly do blízkého křoví, tehdy snad poprvé jsem s mrazením po těle vnímal, jak silně, cele jsme spojeni se vším živým i neživým okolo nás, před námi i po nás, vnímal jsem lásku k přirozenému, k přírodě. S léty rostla a objala všechno moje konání. I člověk je příroda, i jeho rozum, jeho nitro, jeho umění, ale jen pokud se neutrhne své přirozenosti. Umělé nemůže být bez přirozeného. Z přirozenosti se poetický oblouk umění zdvihá, na vrcholu své umné klenby zazáří, aby přirozenost nově osvětil lidským duchem a do přirozenosti se zase vrací, aby ji obrodil, omladil, oživil, aby člověku nezevšedněla. Je to, jakoby člověk šel, popleten a ubit všedností, povzlétl, očistil se a znova nabral lidských sil a vrátil se na zem a šel dál, celý radostný. To očistné povzlétnutí umožňuje právě umění.

Snad pro tu schopnost „povzlétnutí“ jsem si tak zamiloval ptáky, létající tvory, zpívající kalendář, ztělesnění naší touhy po volnosti.

Při filmování na Ukrajině jsem se spřátelil s naším tlumočnickem, mladým moskevským překladatelem. Při procházkách po zamrzlých vodách okolo Charkova jsme spolu pozorovali rybáře, čekající u děr vysekaných v ledu a chlapece, lapající po způsobu starých ptáčníků hýly do sklopců. Chtěl mi něco dát a dal mi knížku, kterou právě překládal do ruštiny. Jonathana Livingstona Racka.

Její autor, Richard David Bach, současných Američan (nar. 1936), je zároveň pilot, letecký instruktor, redaktor, spisovatel a otec dvou dětí. V roce 1963 vyšlo první z jeho literárních děl: Cizinec na zemi, dále například Dvouplošník (1966), Dar křídel (1975) nebo nikdo není daleko (1980). Jonathan Livingston Racek vyšel poprvé v roce 1970 a od té doby je vydáván, stejně jako další Bachovy knihy, po celém světě znovu a znovu. Byl také zfilmován a je uváděn v našich kinech. V Praze, uprostřed Evropy, byl Racek Jonathan Livingston, po letu kolem světa, poprvé uveden na jevišti.

Když jsem knížku přečetl, znovu jsem si uvědomil sílu onoho životodárného spojení člověka s přírodou. Jsme příroda sama, proto podobenství o racku Jonathanovi, o lidech–ptácích, není nijak vzdálené. Volání po naplnění lidského života, po svobodě, lásce a nenásilné lidské síle, takového volání není nikdy dost. A zvláště, je-li zatajeno v současné básnické próze, hodné toho oslovení.

Jonathanovi druhové, poslové onoho volání, mořští raci bouří a stříbřití, přilétají v zimě i k nám, do vnitrozemské Prahy. Až se z Novotného lávky zadíváte doprostřed Vltavy, na zídku v jezu staroměstských mlýnů nad Karlovým mostem, můžete je vidět, tiše stojící v dunění jezu, můžete vidět jejich majestátní rozpětí křídel a jejich úžasný let – Jonathan, Sullivan, Kirk Maynard, Čang – můžete slyšet jejich pronikavé volání. Ale nejen tady, jejich volání se rozléhá všude tam, kde jsou lidé.

Vladimír Matějček